

Výroční zpráva školského ombudsmana

(od 15. 9. 2017 do 15. 9. 2018)

Úvodní slovo

Druhý rok mého působení ve funkci školského ombudsmana potvrdil, že funkce má smysl a je přínosem v komunikaci mezi MŠMT, pedagogy a veřejností. Školský ombudsman je vnímán jako důvěryhodná nestranná osoba, na kterou se mohou zaměstnanci škol, rodiče i žáci a studenti obracet se svými dotazy a problémy. Této důvěry si vážím.

Školy i jejich zřizovatelé jsou ve většině případů vstřícní, ochotní k jednání a poskytování informací. Jen výjimečně se stalo, že si vedení školy nebo zřizovatel školy nepřály, abych je navštívil a jednal s nimi nebo řešil stížnosti, které se jich týkaly.

Vážím si také všech pozvánek do škol, na besedy s pedagogy i s veřejností, na jednání žákovských a studentských parlamentů a další akce týkající se školství. I na těchto setkáních je zřejmá důvěra a vstřícnost zároveň s otevřeností při kladení dotazů a prezentaci problémů.

V úvodu zprávy chci také poděkovat všem útvarům a pracovníkům MŠMT, kteří na zpracování odpovědí participují.

Upozornění: Níže uváděné příklady nejsou objektivním obrazem českého školství. Jedná se o vybrané podněty a stížnosti, které jsem řešil.

Postup při vyřizování podání

Veškerá podání adresovaná školskému ombudsmanovi jsou v oddělení institucionální výchovy a prevence roztríděna na dotazy (kterých je většina) a na stížnosti. Následně jsou vybrané stížnosti předány školskému ombudsmanovi, ostatní stížnosti a dotazy jsou rozesílány na věcně příslušné útvary ministerstva s žádostí o zodpovězení a s požadavkem, aby byly odpovědi v kopii zasílány na vědomí ombudsmanovi. Tím je zajištěna kontrola realizace odpovědí na dotazy a stížnosti žadatelů. Část stěžovatelů se obrací emailem nebo telefonátem přímo na ombudsmana. Postup řešení stížnosti je stejný.

Poměrně velký zájem je o osobní setkání a předání stížnosti přímo ombudsmanovi. Výjimečně nejsou telefonické žádosti o radu.

K vyřešení většiny podání stačila odborně zpracovaná odpověď věcně příslušného útvaru MŠMT nebo odborného poradce. Odpověď pomůže stěžovateli v dalším jednání, slouží jako věrohodný argument.

V rámci šetření konkrétních stížností se vždy obracím na všechny účastníky sporu se žádostí o součinnost a poskytnutí potřebných informací, na ČŠI se žádostí o informaci, zda na uvedené škole proběhlo v poslední době šetření a s jakými závěry, v případě šikany pak na odborné poradce.

Rok školského ombudsmana v číslech (od 15. 9. 2017 do 15. 9. 2018)

Bylo doručeno celkem 1 980 podnětů, z toho přímo ombudsmanovi 257

Vyřízeno jich k dnešnímu dni je 1 942

Mailem přišlo 1 728 podání, z toho přímo ombudsmanovi 86.

Klasickou poštou přišlo 75 podnětů, z toho přímo ombudsmanovi 4.

Telefonem si žádalo radu nebo si stěžovalo přímo ombudsmanovi 110 občanů.

Osobně školský ombudsman přijal 67 stěžovatelů.

Školský ombudsman navštívil 18 škol, z toho některé opakovaně.

Výroční zpráva školského ombudsmana

(od 15. 9. 2017 do 15. 9. 2018)

Příchozí podněty podle tématu, kterého se týkají.

Spektrum dotazů je závislé na období, ve kterém stížnosti či dotazy přicházejí. Před koncem prázdnin a začátkem školního roku je velké množství dotazů ohledně přijetí či nepřijetí dětí do mateřských školek či základních a středních škol. V období maturitních zkoušek naprosto zásadně převládají dotazy související se žádostmi o přezkumy maturit či stížnosti na průběh maturitních zkoušek.

V loňském školním roce bylo zvýšené množství dotazů a stížností souvisejících s realizací konkurzů na posty ředitelů škol a školských zařízení (viz 6. zpráva o činnosti ombudsmana.)

V průběhu celého roku jsou stále nejčastějšími dotazy vztahové záležitosti mezi dospělými (šikana, mobbing, bossing ať již uvnitř školy – pedagogové mezi sebou či mezi pedagogy a vedením, tak také vztahy zřizovatel proti vedení školy) – cca 25% všech dotazů. Tazatelé jsou odkazováni nejprve na jednání se samotným vedením škol, pokud toto nefunguje, tak na zřizovatele, případně na Českou školní inspekci. Každá stížnost či podnět jsou řešeny individuálně a specificky podle povahy daného problému.

Ročně se průměrně 10% dotazů týká nesrovnalostí v otázce plateb za studium na vysokých školách a uznávání zahraničního studia.

V minulém školním roce mírně vzrostl počet podnětů na šikanu (celkem 46 podnětů). Podle mého názoru je to tím, že se jak žáci, tak jejich rodiče méně obávají o šikaně mluvit. Rodiče si často nevědí rady, na koho se s podezřením na šikanu ve škole obrátit, kdo ji má řešit. Tam, kde není důvěra rodičů k učitelům, či k vedení školy se obávají možných následků, jako je například nevhodné šetření šikany, další ponížení oběti apod. Někdy se domnívají, že pomůže medializace. V případech, se kterými jsem se setkal, medializace vztahy mezi školou, rodiči a žáky jen zhoršila. Zvláště v menších městech a obcích se na oběť šikany zaměřila ještě větší pozornost, ale ne v kladném smyslu.

Zhruba u třetiny zodpovězených dotazů dotazovaní poděkují za pomoc s jejich problémem. Negativně je vnímán pouze fakt, že některé stížnosti a dotazy nespádají do kompetencí MŠMT (např. otázky, týkající se oblasti pracovně-právních vztahů). Žadatelům je doporučeno obrátit se na příslušný inspektorát práce, případně je jim sdělena další možnost, a to řešení sporu podáním žaloby na ochranu osobnosti nebo pomocí antidiskriminačního zákona u soudu.

Frekventované byly stížnosti na inkluzi, zvláště na konkrétní negativní dopady nesprávné inkluze na ostatní žáky a studenty.

K dalším častým stížnostem patřila nadměrná administrativa, která zatěžuje vedení škol i samotné pedagogy.

Velmi pozitivně je vnímána aktivní účast ombudsmana na akcích zaměřených na téma primární prevence rizikového chování, na seminářích (např. o školské sociální péči), na slavnostních předávání různých cen (např. křest knihy, kterou napsali žáci 3. třídy nebo Pedagog roku) apod.

Zdravé (pozitivní, přátelské) klima ve školách – hlavní téma školního roku 2017/2018

Téma vyplynulo z charakteru stížností v minulém školním roce. Hlavní příčinou většiny problémů, na které si stěžovali pedagogové, rodiče i žáci, bylo nezdravé (negativní, nepřátelské) klima ve školách. Nedobré vztahy mezi účastníky školního procesu (učitelé, žáci, rodiče) se projevovaly ve stížnostech na vedení škol, jednotlivé pedagogy, vedly i k nevhodnému chování žáků a studentů, k šikaně. Z konkrétních podnětů mohu například uvést časté roztržky mezi vedením školy a učiteli, šikanu profesora na střední škole od studentů 1. ročníku (viz 5. zpráva o činnosti k 15. 3. 2018), šikanu a kyberšikanu žačky 9. ročníku (viz 6. zpráva o činnosti k 15. 6. 2018).

Výroční zpráva školského ombudsmana

(od 15. 9. 2017 do 15. 9. 2018)

Při šetření šikany ve školách jsem často zjistil, že jsou školy, které šikanu řeší nedostatečně. Obvykle nepřikládají význam prvním, často skrytým, náznakům šikany. Řešení přichází až ve chvíli, kdy se šikana projeví ve formě fyzického napadení. Ani postih agresorů není adekvátní a neodpovídá metodickému pokynu MŠMT. Setkávám se také s obavou pedagogů, aby se o problémech nedozvědělo vedení školy, které často nevhodné chování žáků a studentů považuje za selhání pedagoga. Ve škole, kde je důvěra mezi zaměstnanci a vedením, takové obavy neexistují.

Příklady stížností a jejich řešení za poslední 3 měsíce

V červnu jsem dostal stížnost od matky, která si stěžovala na to, že škola několik let neřeší šikanu jejího syna. Až když se v médiích prezentovalo video, jak jejího syna o přestávce spolužáci fyzicky napadli, začalo vedení školy záležitost řešit a předalo ji policii. Matka požaduje přísnější tresty pro agresory a změnu třídní učitelky. Při návštěvě školy jsem mluvil s ředitelem a třídní učitelkou šikanovaného. Ředitel mi předložil dokumentaci šetření případu. Agresori byli potrestáni ředitelskými důtkami a dvojkami či trojkami z chování. V tomto školním roce se škola zaměří na vztahy ve třídě. Šikanovanému žákovi škola nabídla přestup do jiné třídy. To však matka odmítla a její syn se vyjádřil, že se ve třídě cítí dobře a jinam nechce. Na začátku tohoto školního roku je situace ve třídě klidná.

Podle mého názoru škola včas nezareagovala na nevhodné chování některých žáků k oběti v počátcích šikany. Opatření přijatá po fyzickém napadení jsou adekvátní situaci. Doporučuji vztahům ve třídě nadále věnovat zvýšenou pozornost. Ke zlepšení situace by přispěla i větší spolupráce matky se školou a vzájemná důvěra. Přínosná pro vedení školy i pedagogy by mohla být účast v některém z kurzů minimalizace šikany.

Dostal jsem také stížnost na šikanu v pražské základní škole s upozorněním, že šikanovaná žákyně se pokusila spáchat sebevraždu podřezáním žil. Při šetření ve škole mi ředitelka předložila řadu dokumentů o oběti šikany včetně potvrzení, že se jedná o žačku s velmi nedobrym rodinným zázemím, žačka je v péči psychiatra a má sklony k sebepoškození. Ředitelka odmítla, že podřezání žil souvisí se šikanou ve škole. I v tomto případě jsem doporučil věnovat třídě větší pozornost a případně využít kurzy k minimalizaci šikany.

Téma šikany bylo diskutováno i na mém setkání s občany Mníšku pod Brdy.

Zajímavou informací o možnostech, jak předcházet projevům šikany ve školách jsem dostal od pracovnice AISIS, o.s.

Jednotícím prvkem případů šikany, se kterými jsem se setkal, bylo, že v počátcích šlo jen o nevinný žert, legraci, vtip, který však záhy přerostl do klasické šikany případně kyberšikany a měl špatný dopad na oběti.

Příklady dotazů za poslední čtvrtletí minulého školního roku

„Ředitel veřejné základní školy považuje za součást pracovní doby učitele každý týden 3 - 4 hodinovou poradou. Je to v pořádku?“

„Rozvrh mám letos tak, že mám k 22 odučeným a ještě 11 hodin "volných". Ve škole ale nemám svůj počítač, dokonce ani svůj stůl, natož kabinet. Nemohu tedy tyto "volné hodiny" trávit příliš efektivně. Je to pro mě velký problém.“

„Mé dceři byl diagnostikován ADHD syndrom. Tento školní rok nastoupila do druhé třídy, kde jsem její třídní učitelce předala doporučení od neurologa, kde pan doktor napsal doporučení, aby akceptovali horší schopnost soustředění. Paní učitelka mluvila o PPP. Zajímá mě tedy, zda-li je ještě nutné brát dceru na další konzultace, když už má dvě vyšetření hotové a potvrzený syndrom ADHD a jak má učitel k takovému dítěti správně přistupovat.“

Výroční zpráva školského ombudsmana

(od 15. 9. 2017 do 15. 9. 2018)

„V učebně němčiny máme mapu s Československem. Proč?„

„Stydím se za české školství, když srovnám s jinými státy. Doufám, že se ministerstvo omluví dětem, rodičům a učitelům za nekoncepčnost a chaos za poslední roky.“

„Jsem odvolaná ředitelka mateřské školy, obracím se na Vás s dotazem, co lze činit. Jako odvolaná ředitelka jsem se opět přihlásila do nově vypsaného konkurzu, ve kterém jsem uspěla. Bohužel u tohoto konkurzu byl předem jasný komplot paní starostky a nové paní učitelky, kterou jsem v září loňského roku přijala. Nyní se naše role vyměnily. Paní starostka nehleděla na pozitivní ohlas inspekce ani rodičů, kteří mi vyjádřili podporu, natož na výsledky konkurzu a mé práce.“

Jak jsem uváděl výše, smysluplné dotazy jsou přeposílány na věcně příslušné útvary ministerstva s žádostí o zodpovězení.

Závěry a doporučení

V novém školním roce doporučuji pokračovat v zavedeném systému práce a nadále se zaměřit na zdravé (pozitivní, přátelské) klima ve školách. Pozitivní klima školy žáky, učitele a rodiče sbližuje. Naopak negativní klima působí nepříznivě na atmosféru ve škole, je podhoubím pro spory, nekázeň a vzniku šikany. Tam, kde nefunguje komunikace mezi pedagogy, vedením a zřizovateli škol, nemůže správně fungovat ani prevence.

Uvažuji o společném jednání spolků a dalších organizací, které se klimatem ve školách a šikanou zabývají (nenechtobýt.cz, Linka bezpečí, AISIS, a další.) s cílem propojit jednotlivé programy a najít vhodnou formu spolupráce.

Opět doporučuji větší propagaci Metodického pokynu k prevenci a řešení šikany. Setkávám se stále s tím, že školy neumí doporučení Metodického pokynu uplatňovat v praxi.

Při dvou návštěvách škol v posledním čtvrtletí minulého školního roku jsem vešel nezamčenými dveřmi do školní budovy a nikým nedoprovázen jsem hledal dveře kanceláře školy. Doporučuji proto v tomto školním roce realizovat malý průzkum zabezpečení škol proti zlodějům a jiným nežádoucím osobám.

Zúčastnil jsem se předávání ceny Pedagog roku. Jedním z vyhlášovatelů je MŠMT. Letos proběhl v Národním divadle 1. ročník. Po představení byla v prostoru pro občerstvení na 1. balkoně cena předána. Cena je určena pedagogům ze všech typů zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče v ČR, tedy např. z diagnostických ústavů, dětských domovů se školou, výchovných ústavů apod. Děti natáčejí o vybraném pedagogovi medailonek. Je to dobrá praxe a ukazuje to naše zařízení ze zcela jiného úhlu pohledu. Doporučuji však zamyslet se na názvem ceny, protože není určena všem pedagogům v ČR, jak to název naznačuje.

Mgr. Martina Budinská
vedoucí oddělení institucionální výchovy a prevence

PaedDr. Ladislav Hrzal
školský ombudsman